

שביניהם, מ"מ, שאלתו היא, למה צוה ה' אלקינו אחכם (או אותנו בגורסא הב' בנוסח החגדה) מצוות אלו (כדלקמן).

ומבאר בזה, דהנה הגם שיש חילוק בין עדות חוקים ומשפטים, מ"מ יש צד השוה ביניהם. וחילקה יש לכאר ההפרש ביניהם, דעדות הם המצוות שהם עדים על מאורע שאירע, וחוקים הם מצוות שאין להם טעם והם חוקים וגוירות, ומשפטים הם המצוות השכליות שיש להם טעם בשכל. והנה ג' ענינים אלו כולם ישנם בהג המצוות והן הפסח דוג הפסח. והרי הוא חזר וזכר ליציאת מצרים, היינו ענין של עדות, ויש בו גם ענין תחוקים כמי"ש וזאת חוקת הפסח ג', ויש בו גם ענין של משפטים כדאיתא בגמרא פסחים'ו א"ל ר"נ דרוי עברי', עבדא דמסיק די' מרי' לחיות כו' מאי בעי די' מימר, א"ל מוני לאודוי ולשבחי, היינו שבשכל אנשי, ואמלו בשכלו של עבד, כולני וראשון לרגלים, ועוד זאת שהוא התכנה לכללות קבלת התורה, כמ"ש, במוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על הוור הוה, הנה מזה נמשכים ג' פלוגות אלו בכל המצוות שבהורה. דיש מצוות שעליהם אמרו חזקת חקתי, גוירה גוירתי ואין דל רשות להורר אחרי, היינו שיש מצוות, שלא זו בלכד שאין להם שייכות לשכל, אלא שהם היו שכל, ויש מצוות שכליות, ונקראות משפטים. ויש מצוות דעות שהם בין חוקים למשפטים. כי מכיון שהם עדות על מאורע מסויים, אין שייך לומר עליהם שהם חוקים וגוירה, שאין בה טעם, אבל לאיך גינסא אין הכרח שכל שיוכרו ענין זה, מכיון שהוא דבר בהעלם שיש צורך להגדה עדות עליו (וכמבאר בהמשך המאמר) לענין העדות, אינו שייך על דבר ברור ונקל, וגם לא על מילא דעבידא לגלוי, הוקא במילתא דלא עבידא לגלוי, צריך לענין של עדות כדי שיוכרוהו (17). אמנם הגד השות שבכל ענינים אלו הוא, שכולם הם מצוות מעשיות במעשה במופע בגשמיות. וכמו בפסח, דהעדות והחוקים והמשפטים שבפסח הם עניני מעשה במופע, אכילה מצוה כמפורט ושהיה הכוונה כמפורט ועד"ז חוקת הפסח (קרבן פסח) בזמן שביהמ"ק הי' קיים וכו'.

(9) ירשלמי ומכילתא ספ. רמב"ם בנוסח התגדה. הגדה הראשונה שברפוס. (10) בא יב. מג. (11) קפא. א. (12) ראה ס' השיחות הש"ג ע' 75. (13) ראה ר"ח בתחלתה (במשנה. ובגמ' שם ד, א). (14) שמות ג, יב. (15) ראה במד"ר ר"פ חוקת. פרש"י שם. ובכ"מ. (16) סה"מ שם ע' 51. (17) ראה ר"ה כב, ב.

הנחת ה' בלתי מוגה

בס"ד. אור ל"א ניסן, ועש"ק פ' אחרי, שבת הגדול ה'חשד"מ.

הנחת ה' בלתי מוגה

כי ישאלך בנך למחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים גו'. והנה ענין זה הוא התחלת המאמר הראשון למאמרי פסח ככ"ק מ"ח אדמו"ר בשנת ה'ת"ש [כשהגיע למדינה זו, ואותה שנה הייתה ג"כ שנת העיבור כשנה זו וגם קביעותה היתה כקביעות שנה זו, וכשנה זו היא התחלת שנת ה'מ"ח מאז]. והנה משמעות הענין, בתשאלה דכי ישאלך בנך הוא, דבר עיקרי והחלה לעניני פסח. ודבר זה מוכן יותר ע"פ מה שאור"ל שמי שיש לו בן, הבן שואל, ואם אין לו בן אשתו שואלת, ואם לאו הביור שואל, ואם לאו הרי הוא שואל את עצמו. דמשמעות הענין הוא, שצריך להיות ענין השאלה דוקא. והנה לכאורה יש להבין טעם הדבר, והרי שאלת הבן והחשובה וכו', הוא רק פרט אשר מעניני פסח, שיש בהם המ"ע מן החורה ואכילת מצה. והמ"ע דרבנן דשתייה ב' כוסות, ועוד זאת, דעצם שאלת הבן (מה נשתנה) באה כתוצאה מהמ"ע דאכילה מצה וכו', ולמה שאלת הבן הו"ע עקרי כו'. ויש לומר בביאור הדבר, דהנה ידוע דבזמן יצי"מ הייתה לידת עם ישראל, כמבואר בארוכה בנבואת יחזקאל, והיינו שבזמן יצי"מ, גולד מחודש כל אחד ואחד מישראל, וכל עם ישראל. וענין זה חוזר וניעור מדי שנה כשנה בחג הפסח. והוה הטעם להדגשת ענין השאלה והשובה שבפסח, כי ענין השאלה והשובה מורה על ענין החינוך, דהוה הוכן ועיקר ענין החינוך, לחנך את מי שאינו יודע וכו'. ובזמן הלידה דישראל, או מתאים שידגש ענין החינוך. והוה הטעם שהחלת מאמרי פסח היא בענין זה דכי ישאלך בנך ג', משום שוה ענין עיקרי ביותר בכללות חג הפסח. ובמסריות יותר מחילק בשאלה כי ישאלך בנך ג', מה העדות ג', שהיא שאלת הבן חכם (כדאיתא בירושלמי), משום שכל ישראל הם בכחי' בן חכם כמ"ש' רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ולכן בעת לידת עם ישראל, צ"ל ההחלה בענין דחינוך.

ומבאר בהמשך המאמר, דאי אפשר לומר ששאלת הבן חכם היא, מהו ענין העדות והחוקים והמשפטים בפסח, כי או לא הי' נקרא בן חכם, אלא הפירוש בזה הוא, דאף שהוא יודע את ג', המלוגות שבמצוות, דעדות חוקים ומשפטים, ומכיר בפרטי החילוק

(1) ואותו ו, כ-כא. (2) סה"מ הש"ח ע' 43 ואילך. (3) ראה רמב"ם הי' חו"מ פ"ז ה"ג. וש"נ. (4) סימן 10. (5) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים, הובא בכד"א לב דוד מכ"ט. (6) פסחים פ"י ה"ד. מכילתא ופרש"י ס"פ בא. (7) ואותו ו, נ. (8) פת"מ הש"ח שם ע' 53 ואילך.

111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

וזוהו תוכן שאלת הכן חכם, למה צריך להיות קיום כל ענינים אלו דוקא בצש"י גשמיית. וזוהו פירוש דבריו, אשר ציוה ה' אלקיננו אתכם, אחכם דייקא היינו בעת יצי"מ. דלפני יצי"מ וקודם שניחנה הורה, היתה כללות העבודה ברוחניות הענינים, ואמילו כשתבדדה היתה קשורה עם דברים גשמיים ה' הגשמי רק דבר ספק בעלמא ולא נעשה לדבר שבקדושה וכיו"ב¹⁹. וכמארז"ל²⁰ שכל המצוות שעשו האבות רחוקות היו, היינו שהיו עניני ריח ורוח, עניני השייר לרוחניות הנשמה²¹. משא"כ אנו שמן תורק שמך²², שהמצוות שלנו הם בגשמיות דוקא. וכוה יוכן עומק שאלת הכן חכם, כי היות שהוא יודע את מעלת גודל העיוני דיי"מ, שענינה שאלת הכן חכם מכל המיצרים והגבולים, עד למעלה מעלה, כמבואר בארוכה בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי²³, ובעיצור ורמו בלקו"ה²⁴, והיינו שהיה או היציאה גם מהמצרים והגבולים שבפשר ספירות, עד לעשר ספירות הגנוזות, ובלשון ההגדה²⁵, שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם, לידוע הפירוש בזה²⁶, דהיינו מלכות ותפארת שלמעלה מן הצמצום, ולמעלה מזה, ושתיהן יחד, שזוהו ענין געלה ביותר, ולפיכך גדלה התמי, מהי השייכות דיי"מ עם עבודה גשמית דוקא, מה שצוה ה' אלקיננו אתכם דוקא, ולא כעבודת האבות.

ועל זה היא התשובה, עבדים היינו לפרעה במצרים ג', היינו, דמכיתו שהגלות במצרים, ה' בתכלית הגשמיות ובערות הארץ, ושם גופא היו בני עבדים לפרעה מלך מצרים ולאנשי מצרים, הנה זו היתה הסיבה וההסברה על מה שהעלי' והיציאה ממצרים היא בגילוי נעלה כ"כ. כי דוקא ע"י גשמיות עליהם הוה החתון שאין חתון למטה ממנו, מגיעים למעלה מעלה. דיש לומר, שזה קשור עם הכלל הידוע²⁷ כל הגבוה יותר יורד למטה יותר, ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ²⁸ שדוקא בחתון שאין חתון למטה ממנו נמצא זה שזוהו למעלה מחילוקי הדרגות דחתון ועליון. ולכן דוקא במצרים, ערוה הארץ, ושם גופא, כשישראל היו במצב של עבדים, שם דוקא ה' הגילוי דמלך מלכי המלכים הקב"ה, שזוהו כולל, את כל סדר ההשתלשלות, (כמבואר בכ"מ²⁹ בביאור דרגות אלו דמלך ומלכי המלכים והקב"ה כו'), ועד להגילוי דכבודו ובעצמו כנ"ל.

18) ראה אות"ת חיי שרה קכא, א. וכו"מ. 19) ראה לקו"ש ח"ה ע' 88 ואילך. וש"נ. 20) שחש"ר מ"א, ג. 21) ראה ברכות מב, ב. 22) ל' הכותב שח"ש א, ג. 23) מ"ב ואילך. 24) צו ג, ד ואילך. 25) מיטקא מצא זו ומיטקא ויציאו ה' ממצרים. 26) סה"מ אעת"ר ע' עז ואילך. 27) שערי אורח ד"ה יבאו לבוש מלכות מ"ב ואילך. 28) ראה ביאור"ח בשלה מב, ג. ד"ה כבוד מלכותך חס"א. 29) לקו"ת צו יג, ד. אות"ת ויקרא (דרושים לפסח) ע' חשט"ע.

וזוהו מה שענין דעבדים היינו ג', הוא מענה לשאלת הכן חכם, כי מכיון שאנו רואים שדוקא במקום החתון ביותר נמשך הגבוה ביותר, לפיכך או נצטוו על המצוות בגשמיות דוקא. וכמו בקרבן פסח עצמו דכתיב ב'י' 30, משכו לקחו לכם צאן ג', וארז"ל³¹ משכו יריכם (מע"י) והדבקו במצוות, היינו שלקחו את הפסח שהי' ע"י של מצרים³², החתון שאין למטה ממנו, נממנו דוקא עשו את מצות הפסח, עם העדות והחוקים והמשפטים שבו. ועד"ז הוא בכללות המצוות שלכן נצטוו בדברים גשמיים דוקא.

וזוהו מה שמבאר בהמשך המאמר³³, דוהו מה שארז"ל³⁴, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, דקאי על עולם עולמי הבא יש בה ב' פירושים³⁵, א' דקאי על ג'ע"ב (דתיבת עולם עולמי), ועל שניהם אמרו שיפה שעה אחת כו' בעולם הזה חתון, היום לעשותם³⁶, עי"ז ממשיכים את ההמשכה הכלי נעלית, ועד שע"ז נעשה הענין דהוה הפסח, זמן חירותינו, ופסח ה' על הפסח³⁷, ובאופן דלא עיכבן אפילו כהרף עיני³⁸, והגאולה באה מיד באופן דמדלג ומקספץ³⁹, ובפשטות, באופן דאחיזנוהו⁴⁰ וארו עם עניני שמיא⁴¹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובניסן חז' נגאריץ⁴².

30) בא יב, כא. 31) מכלתא עת"פ. ת"י. פרש"י שם, ו. וכו"מ. 32) ראה פרש"י ריש מו, לד. תרא ה, כב. לקו"ש חט"ז ע' 119 ואילך. 33) סה"מ שם ע' 44 ואילך. 34) אבות מ"ד מ"ז. 35) ראה מדרש שמואל ונחלת אבות שם. 36) ראה ערוכין כב, א. 37) בא יב, כג. 38) מכלתא ומרש"י בא יב, מ. 39) ראה - שח"ש ב, ח. וראה שחש"ר שם. 40) ישע"י ס, כב. וראה סנודרין צח, א. 41) דניאל ז, יג. וראה סנודרין שם. 42) ראה ר"ה יא, א.